

SKRIFTLIG FRÅGA TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2023-11-01
Besvaras senast
2023-11-08 kl. 12.00

Till statsrådet Maria Malmer Stenergard (M)

2023/24:198 Villkoren för utländska bärplockare i Sverige

Thailändska bärplockare utgör en stor del av arbetskraftsinvandringen till Sverige. År 2022 beviljade Migrationsverket cirka 6 500 arbetstillstånd till thailändska bärplockare, vilket motsvarar närmare en tredjedel av det totala antalet beviljade arbetstillstånd. Bärplockarna rekryteras av thailändska bemanningsföretag som i sin tur hyr ut arbetskraften till svenska bärföretag.

Dagens Nyheter (DN) har i en serie artiklar granskat den svenska bärbranschen och de thailändska bärplockarnas villkor. Granskningen visar på allvarliga missförhållanden: arbetsdagar på minst tolv timmar, undermåliga boenden, krav på att arbeta vid sjukdom, omhändertagna pass, garantilön som inte betalas ut och så kallade dubbla kontrakt. I flera fall tvingas bärplockarna åka hem skuldsatta (DN den 6 juli 2023). Liknande granskningar har genomförts av andra medier och visar på samma missförhållanden (Arbetet nr 12 2023, Dagens Arena den 26 oktober 2023, Dagens Arena den 30 oktober 2023).

Problemen i den svenska bärindustrin är välkända och har präglat branschen under många år. Trots det tillåts utnyttjandet fortsätta – år efter år. Vänsterpartiet har lyft frågan med såväl den förra som den nuvarande regeringen utan resultat (skriftlig fråga 2019/20:279, skriftlig fråga 2022/23:265).

Missförhållandena i bärbranschen slår inte bara mot utsatta thailändska bärplockare utan även mot de bärföretag som sköter sig och ser till att kollektivavtal, lagar och regler efterlevs. För att skapa drägliga villkor för de utländska bärplockarna, värna de seriösa bärföretagen och säkra branschens överlevnad krävs riktade åtgärder.

Inför årets bärssäsong utlovade Migrationsverket förstärkta kontroller gentemot bärföretagen. I en intervju med anledning av DN:s granskning konstaterar migrationsminister Maria Malmer Stenergard (M) att förstärkta kontroller inte är någon garanti för att lösa situationen för de utsatta bärplockarna. Enligt migrationsministern ”krävs helt andra åtgärder för att verkligen komma tillrätta med de här problemen.” (DN den 6 juli 2023.)

Bland åtgärderna nämns bland annat myndighetsgemensamma a-krimcenter, undanröjda sekretesshinder mellan myndigheter och ett fördubblat försörjningskrav för arbetskraftsinvandrare på drygt 27 360 kronor i månaden.

Ministern hänvisar även till den utredning som ser över hur vissa yrkesgrupper ska kunna exkluderas från möjligheten att beviljas arbetstillstånd om det förekommer ett omfattande missbruk av systemet (Ju 2022:11). Enligt ministern är regeringen ”beredd att göra allt som krävs för att stoppa det fruktansvärda utnyttjandet” som DN:s granskning vittnar om (DN den 6 juli 2023).

Vänsterpartiet välkomnar migrationsministerns engagemang i frågan och förutsätter att statsrådet vidtar de åtgärder som krävs för att komma till rätta med utnyttjandet av de thailändska bärplockarna på svensk arbetsmarknad. Vi kan dock konstatera att det höjda försörjningskravet för arbetskraftsinvandrare inte kommer att stoppa utnyttjandet av de thailändska bärplockarna. Problemet är att merparten av de thailändska bärplockarnas lön förvinns genom olika avdrag som arbetsgivaren gör för boende, mat, transport med mera. Om lönen höjs kan arbetsgivaren bara öka avdragen. För att lösa problemen krävs, som statsrådet uttrycker det, ”helt andra åtgärder”.

Mats Wingborg, som under många år granskat den svenska bärbranschen och de thailändska bärplockarnas villkor, har föreslagit fyra konkreta åtgärder. För det första måste antalet utländska bärplockare begränsas, antingen genom hårdare krav på de svenska bärföretagen innan de får rekrytera plockare utomlands eller genom införandet av någon form av kvoter. För det andra måste fusk med så kallade dubbla avtal stoppas, det vill säga att plockarna får en formell, kollektivavtalsenlig lön på papperet men i praktiken bara får betalt utifrån hur många kilon de plockar. För det tredje måste de utländska plockarna skyddas mot dolda kostnader som dels kräver stora lån, dels dras från plockarnas lön. Vid beviljande av arbetstillstånd bör Migrationsverket kräva total transparens vad gäller plockarnas inkomster och utgifter. För det fjärde måste det införas krav på att arbetsgivaren ska stå för rekryteringskostnaderna. I dag tvingas bärplockarna själva finansiera detta, vilket leder till skuldsättning. Ett krav på att arbetsgivaren ska stå för rekryteringskostnaderna skulle bidra till att sälla bort oseriösa företag och ligger i linje med ”employer pays principle” (EPP), som ingår i de så kallade Dhakaprinциperna som globala företrädare för fackföreningar och arbetsgivarorganisationer har enats kring (SvD den 10 december 2022).

Wingborg har nyligen föreslagit ytterligare åtgärder som skulle bidra till att förbättra villkoren för de thailändska bärplockarna. För det första borde de thailändska bärplockarna vara direkt anställda av bärföretag i Sverige. Det

skulle rensa upp bland ohederliga avdrag. För det andra borde plockarnas skulder minska, vilket de gör om arbetsgivarna står för flygbiljetterna, som är en dyr utgiftspost för enskilda plockare. För det tredje borde strålkastarljuset riktas mot kilopriserna. En tänkbar modell är att kilopriserna förhandlas med de fackliga organisationerna. En annan möjlighet är ett lägre fast kilopris som alltid utgår till arbetarna direkt och inte först när de plockar bär till ett värde som motsvarar nivån i kollektivavtalet. För det fjärde bör söndagen vara en vilodag – även för bärplockarna. För det femte bör transparensen i systemet öka. Intjänade pengar och avdrag ska vara tydliga (Dagens Arena den 30 oktober 2023).

Det finns således en mängd åtgärder som på allvar skulle förbättra villkoren för de thailändska bärplockarna och stoppa utnyttjandet av denna grupp arbetskraftsinvandrare.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga statsrådet Maria Malmer Stenergard:

Avser statsrådet att verka för att vidta ovanstående åtgärder för att förbättra villkoren för utländska bärplockare och minska risken för att de exploateras på svensk arbetsmarknad?

.....

Cicie Weidby (V)

Överlämnas enligt uppdrag

Gergö Kisch